

ÖĞRETMENLİK UYGULAMASI DERSİNİN GAZİ ÜNİVERSİTESİ MESLEKİ EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Gürcü KOÇ* Özcan DEMİREL**

* G.Ü. Mesleki Eğitim Fakültesi - ANKARA ** H.Ü. Eğitim Fakültesi - ANKARA

ÖZET

Bu araştırmada öğretmenlik uygulaması dersinin, Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi öğretmen adayları üzerindeki etkisi saptanmaya çalışılmıştır. 1997-1998 öğretim yılının ikinci döneminde dersi alan 206 öğrenci, çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Meslek bilgisini ölçmek için test, mesleğe yönelik görüşler için anket ve iletişim ağırlıklı sınıf içi öğretmen davranışları için gözlem formu geliştirilmiştir. Bu araçlar uygulama dersinin öncesi ve sonrasında iki kez uygulanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde yüzde, frekans ve *t* testi kullanılmıştır. Bulgulara göre; testin ön ve son uygulamaları arasındaki fark anlamlı değildir. Öğretmenlik yapma isteği, uygulama dersi sonrasında anlamlı olmamakla birlikte azalmıştır. Öğrencilerin ilk derste en çok sözel iletişimde başarılı oldukları görülmüştür. Sözsüz iletişim ve araç-gereç kullanımı davranışları ise son derste ilk derse göre daha fazla gözlenmiştir. Olumlu etkilerin artması için ders süresinin uzatılması gerekmektedir.

Anahtar kelimeler: Öğretmen Yetiştirme, Öğretmen Nitelikleri, Öğretmenlik Bilgisi Dersleri, Öğretmenlik Uygulaması Dersi.

ABSTRACT

In this study, to find out the effects of Teaching Practices on student teachers in Gazi University Vocational Faculty was purposed. As a sample, 206 student teachers participated teaching practices in second session of 1997-1998. Data was collected by test, Delphi questionnaire and observations forms. These materials were given students before and after teaching practices. Statistical analysis carried out by percent and frequency analysis, and *t* test. The result of the test, the pedagogical knowledge showed that the differences between the test given before and after teaching practices was not significant. The desire of students to become teacher was decrease after the lesson. In the first lesson the candidates were successful in verbal behaviors. There was a significant increase non-verbal communication behaviours and using equipment in the last lesson. In order to increase the positive effect of the teaching practice, the time-span of the lesson should be extended.

Key Words: Teacher Education / Preparation, Teacher's Qualities, Pedagogical Knowledge, Teaching Practices, Student Teaching.

GİRİŞ

Eğitimin etkili olabilmesi ve amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirebilmesi öğrenci, eğitim programları ve öğretmen arasındaki uyuma bağlıdır. Eğitim sistemini etkileyen en önemli öge ise kuşkusuz öğretmendir (Karagözoğlu 1992: 485). Dünyadaki bilimsel ve teknolojik gelişmeler, öğrenmeyi kolaylaştırıcı olanaklar sunmakla birlikte öğretmen, eğitim-öğretim etkinliklerinde yeri doldurulamayan birincil öge alma özelliğini her zaman koruyacaktır. Öğretmenlerin belirli niteliklere sahip olabilmeleri için iyi bir eğitimden geçmeleri gerekmektedir. Bu eğitimin en önemli boyutunu ise öğretmenlik uygulamaları oluşturmaktadır.

Çepni ve Azar (1996: 169), öğretmenlik uygulamalarının öğrencilerin kendilerini tanımalarına ve bu mesleğin gerektirdiği yeterlik ve sorumlulukları öğrenmelerine yardımcı olduğunu belirtmektedir. Başka bir deyişle öğrenciler bilişsel açıdan ilerlemeler kaydetmektedirler.

Öğretmenlik uygulamaları öğrencilerin edindikleri bilgileri kalıcı kılarken, mesleğe karşı tutumlarında da önemli değişiklikler yaratmaktadır (Akyıldız 1996: 39-41). Öğretmen adayının kendisini açıkça anlatabilmesi, gelişmeye ve öğrenmeye istekli ve kişiler arası ilişkileri geliştirici olması gerekmektedir. Bunların olabilmesi ise öğretmenlik uygulaması dersleri ile olanaklıdır (Paykoç 1997: 118). Öğretmenlik uygulaması dersi, ayrıca öğrencilerin devinışsel becerilerinde de etkilerde bulunmaktadır. Uygulamalar sırasında öğretmen adayları öğrencilerle etkili iletişim kurmanın ve verimli bir ders işle-

menin yollarını (ses tonunu ayarlama, jest ve mimiklerini etkili kullanma, iyi sorular hazırlama ve sorma, ipucu kullanma vb.) doğrudan yaşayarak öğrenmektedirler.

Ülkemizde de MEB ve YÖK işbirliği ile yürütülen ve Dünya Bankası tarafından desteklenen "Ulusal Eğitimi Geliştirme Projesi"nde amaçlanan değişikliklerden birisi de öğretmenlik uygulaması dersinin süresinin uzatılarak 15 haftadan 24 haftaya çıkartılmasıdır (Demirel ve Sands 1996). Hatta Demirel (1995) öğretmen adaylarının uygulama okullarında sınıf öğretmenleriyle birlikte en az bir dönem çalışmalarını ve Eğitim Bakanlığı'nın ücret ödemesini de önermektedir (Demirel ve Sands 1996: 171-172). Yeni programla birlikte sınıf öğretmenlerine ücret ödenmesi uygulaması başlatılmıştır. Uygulama etkinlikleri programda birinci sınıftan itibaren Okul Deneyimi I ve II olarak iki ayrı dönemde haftada birer saat seminer ve dört saat okuldaki çalışmalardır. Öğretmenlik Uygulaması ve Seminer dersi ise lisans programlarında ve tezsiz yüksek lisans programlarında iki saat seminer ve altı saat öğretmenlik uygulamasından oluşmaktadır (YÖK / Dünya Bankası 1998: 33-40).

Öğretmen yetiştirmede önemli bir yeri olan, eski adıyla Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu yeni adıyla Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi her yıl binlerce öğretmen mezun etmeye devam etmektedir. Fakültenin öğretmenlik meslek bilgisi dersleri kapsamında yürütülen "Öğretmenlik Uygulaması" dersinin öğretmen adayları üzerindeki etkilerini görmek; adayların bu dersten ne derece yararlandıklarını saptamaya çalışırken dersin etkililiğini de açığa çıkaracak olması nedeniyle ilginç ve önemli bulunmuştur. Adayların uygulama öncesi ve sonrasındaki bilişsel, duyuşsal ve devinişsel özellikleri arasındaki farklılıklar karşılaştırılarak, olumlu etkiler yaratabilmek için uygulama çalışmalarının nasıl düzenlenmesi gerektiği tartışılacaktır. Araştırmada "Öğretmenlik Uygulaması dersinin Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi öğrencileri üzerindeki etkileri" problemi ele alınarak şu alt problemlere yanıt aranmıştır:

- 1- Öğretmenlik uygulaması dersinin, öğretmen adaylarının öğretmenlik meslek bilgisi hakkındaki bilişsel davranışlarına etkileri nelerdir?
- 2- Öğretmenlik uygulaması dersinin, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik görüşlerine etkileri nelerdir?
- 3- Öğretmenlik uygulaması dersinin, öğretmen adaylarının iletişim ağırlıklı sınıf içi öğretmenlik davranışlarına etkileri nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın evrenini Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi'nde II. dönemde öğretmenlik uygulaması dersini alan son sınıf öğrencileri oluşturmuştur. 1997-1998 öğretim yılında bu dersi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim elemanlarından alan 206 öğrenci araştırma kapsamına alınmıştır. Sayı az olduğu için örneklem alma yoluna gidilmemiştir.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik meslek bilgisi derslerindeki bilgi düzeylerini ölçmek için bir test geliştirilmiştir. Bunun için Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim elemanlarının şu ana kadar kullandıkları eğitim derslerine ilişkin testler araştırmacı tarafından incelenmiş ve nihai test 40 maddeden oluşmuştur. Literatür ve araştırma incelemeleri sonucu anketin Delphi yöntemi ile oluşturulmasına karar verilmiştir. Öğretmen adaylarının sınıf içindeki öğretmen davranışlarını ölçebilmek için ise bir gözlem

formu geliştirilmiştir. Öğretmen adayından beklenen ve ayrıca gözlenebilecek nitelikte olan önermeler sözlü, sözsüz iletişim, araç-gereç-yöntem kullanımı ve genel nitelikler alt başlıkları altında toplanmıştır. Tüm bu araçlar öğretmenlik uygulaması dersini I. Dönem alan örneklem grubuna benzer bir gruba uygulanarak güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Anketler ve testler öğretmenlik uygulaması öncesi ve sonrasında olmak üzere iki kez uygulanmıştır. Gözlem formları ise adaylarının ilk ve son derslerinde kullanılmıştır.

Anketteki önermelere katılma ve gözlem formundaki önermeleri gözleme durumlarına ilişkin olarak yüzde ve frekanslara bakılmıştır. Ön test-son test arasındaki farkı ortaya çıkarmak, ön uygulama ile son uygulamadan elde edilen görüşlerde bir değişiklik olup olmadığını saptamak ve ilk-son gözlem sonuçlarını karşılaştırmak amacıyla ilişkili gruplar için *t* testi kullanılmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

1. Alt Problem

Öğretmenlik uygulaması dersinin, öğretmen adaylarının öğretmenlik meslek bilgisi hakkındaki bilişsel davranışlarına etkileri nelerdir?

Öğretmenlik meslek bilgisini ölçmeye yönelik olarak hazırlanan testin öğretmenlik uygulaması öncesi ve sonrasında elde edilen ön test ve son test puanları karşılaştırılarak, aradaki farka bakılmıştır. Bu amaçla uygulanan *t* testi sonuçları Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1 - Ön test- son test puanlarının karşılaştırılması

Değişkenler	N	X	S	Sd	t	F
Öntest	153	24.69	.317	152	.80	.422
Sontest	153	24.94				

$p < .05$

Grubun son testten aldıkları puanların ortalaması ön testten daha yüksek olmasına karşın, fark anlamlı çıkmamıştır. Bunun nedeni adayların mesleğe yönelik tutumları, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin kuram ağırlıklı işlenmesi, öğretmen adaylarının bu derslerde yeterince güdülenmemeleri, öğrenci sayılarının kalabalıklığı yüzünden derslerde uygulama yapılamaması, öğretmen adaylarının derslerde aldıkları bilgileri uygulamada yeterli biçimde kullanamamalarından kaynaklanmış olabilir. Eğitim derslerinin uygulama ağırlıklı işlenmesi, bilgilerin daha kalıcı ve anlamlı olmasını sağlayabilir. Öğretmenlik uygulaması dersinin mesleğe ilişkin bilişsel davranışları olumlu yönde etkileyebilmesi için, öğretmen adaylarının mesleğe yönelik tutumlarının da dikkate alınması gerektiği düşünülebilir. Anket formuna verilen yanıtlar incelendiğinde, öğretmen adaylarının yarısından biraz fazlasının öğretmenlik yapmayı düşündüğü, bu oranın da öğretmenlik uygulaması dersi sonrasında, öncesine göre düştüğü görülmüştür.

2- Alt Problem

Öğretmenlik uygulaması dersinin, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine yönelik görüşlerine etkileri nelerdir?

Uygulama dersi öncesinde öğretmen adaylarının büyük bir çoğunluğu anketteki 20 öğretmen niteliğinin bir öğretilerde olması gerektiği görüşüne tamamen katılmıştır. öğretmen adaylarının iyi bir öğretilerde olması gerekli niteliklerine katılımlarının, öğretmenlik uygulaması sonrasında öncesine göre daha yüksek olduğu dikkati çekmektedir. “Kararlı, tutarlı olma ve kendine güvenme”, “eleştirilere açık bir kişiliğe sahip olma”, “ders araç-gereçlerini öğretim ilke ve yöntemlerine göre kullanma”, “ruh ve beden sağlığı yerinde olma” ve “ders zamanında gelme” seçeneklerine katılımlardaki artış .05 düzeyinde anlamlıdır.

Öğretmen adaylarının, öğretmenlik uygulaması ilk ders gözlemlerinde, ilk üç niteliği yeterince gösteremedikleri saptanmıştır. Özellikle “kararlı, tutarlı olma, kendine güvenme” özelliğine verilen önemin dikkate değer derecede arttığı görülmektedir. İlk derslerinde kendilerine çok fazla güvenli görünmeyen, öğrenciler tarafından kabul edilip edilmeyeceği ve sınıf yönetimi kaygısı taşıyan adaylar, hem son derslerinde daha güvenli görünmüşler hem de ankette öğretmen niteliklerini belirlerken, bu niteliğin gerekli olduğuna fazlaca katılmışlardır.

Öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması dersi öncesi ve sonrasında iyi bir öğretilerde olması gerekli nitelikleri önem sırasına koymaları istenmiştir. Birinci derecede önemli nitelik olarak “mesleğini ve öğrencilerini sevmek” yer almıştır. “Alan bilgisinde yeterli olma” ikinci derecede önemli görülmüştür. Diğer niteliklerin oranları birbirine çok yakın olmakla birlikte “Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı olma”, “yeniliklere açık olma, çağa ayak uydurma” üçüncü derecede ve daha sonra “bilgili, kültürlü ve idealist olma”, “sürekli okuyan, araştırmacı bir kişiliğe sahip olma” ve “iletişim becerilerine sahip olma” gelmektedir. Öğretmenlik uygulaması sonunda, sıralamada anlamlı düzeyde farklılık olmamıştır.

Tablo 2- Öğretmen adaylarının uygulama dersi öncesi ve sonrası öğretmenlik yapmayı istemeye ilişkin görüşleri

Dereceler Seçenekler	Uygulama	Hiç katılımlı. (1)		Kısmen katılımlı. (2)		Kararsız (3)		Katılımlı (4)		Tamamen katılımlı. (5)		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
A. Mezun olunca öğretmenlik yapacağım.	Ön uygulama	4	2.4	9	5.3	26	15.3	28	16.5	103	60.6	170	100
	Sonuygulama	4	2.3	16	9.4	25	14.6	33	19.3	92	53.8	171	100

Grubun yarısından fazlası öğretmen olma düşüncesine fazlasıyla katılmaktadır. Ancak uygulama dersi sonrasında anlamlı olmamakla birlikte öğretmenlik yapma isteğinde bir azalma görülmektedir. Erden’in yaptığı bir araştırma da bu sonucu destekler niteliktedir (Erden 1994). Öğretmen adayları kendi kişisel özelliklerini daha doğru algılayarak ya da mesleği tanıyarak, yapıp yapamayacaklarına karar vermiş de olabilirler.

Uygulama dersi öncesinde adayların büyük bir çoğunluğu bu ders sayesinde mesleğin özelliklerini tanıyacağını düşünmüştür. Uygulama sonrasında bu düşünce biraz azalmakta birlikte, yine de grubun çoğunluğu uygulama dersinde mesleği tanıdıklarını belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının pek çoğu öğretmenlik uygulaması dersinde kendi özelliklerini de gözden geçirerek, mesleğe uygun olup olmadığını daha doğru değerlendirebileceğini belirtirken; bu oran öğretmenlik uygulaması dersinden sonra daha da yükselmiştir. Gerçek bir öğretim yapan adaylar kendilerini de daha doğru algılayabilmektedirler. (Cabaroğlu 1994: 865). Öğretmenlik uygulaması dersinin özgüveni artıracığı yönündeki görüşe, uygulama dersi öncesinde ve sonrasında katılım oranının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. Öğretmenlik uygulamasının kendileri ve meslekle ilgili görüşlerine ilişkin *t* Testi sonucunda anlamlı çıkan maddeler Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3- Öğretmenlik uygulamasının öğretmen adaylarının kendileriyle ve meslekle ilgili görüşlerine etkisi

Değişkenler	N	X	S	Sd	t
B. Bu dersten sonra mesleğin benim özelliklerime uygun olup olmadığını değerlendirebileceğim / değerlendirebildim.	170	4.259	1.021	169	3.00*
E. Bu dersin düşüncelerimde bir değişiklik yaratacağını sanmıyorum / yaratmadı.	170	1.676	1.114	169	3.00*

* $p < .01$

Öğretmenlik uygulaması dersi, adayların kendi özelliklerini görmelerini sağlamıştır. Öğretmenlik uygulaması dersinin, öğrencilerin kendilerini tanımlarını sağlama amacını gerçekleştirdiği söylenebilir. Ayrıca adayların, ders öncesi uygulamanın bir değişiklik yaratmayacağı görüşleri, uygulama dersi sonrasında anlamlı düzeyde düşmüştür. Bu da dersin beklenen etkiyi yarattığını göstermektedir.

Öğretmen adaylarının hangi bilgi-becerileri sonucu başarılı olacakları / başarılı oldukları sorulmuştur. Öğretmenlik uygulaması öncesinde adaylar başarılı olma nedenlerini; kendine güveni, iletişim yeteneği, alan bilgisi, alan öğretim yöntemleri bilgisi ve formasyon derslerine olan ilgi ve başarı biçiminde sıralamışlardır. Uygulama dersi sonrasında ise adaylar kendine güven, alan öğretim yöntemleri bilgisi, iletişim yeteneği, formasyon derslerine olan ilgi ve başarı ile en son olarak alan bilgisi sayesinde başarılı olduklarını belirtmişlerdir. Meslek bilgisi ile ilgili seçenekler daha ön sıralara gelmiştir, ancak adayların yarısı için uygulama dersinde başarılı olmanın nedeni meslek bilgileri değildir. Öğretmenlik uygulaması dersine önkoşul derslerin kuramsal işlenmesi ve adayların mesleğe yeteri kadar güdülenememeleri, bunun nedeni olabilir.

Tablo 4 - Öğretmenlik uygulamasının öğretmen adaylarının bilgi ve becerilerine etkisi

Değişkenler	N	X	S	Sd	t
F. Başarılı olabileceğim / olabildiğim konusunda endişeliyim.	170	1.958	1.178	169	2.90*
Ön uygulama					
Son uygulama		1.609	.950		

*p < .01

Tablo 4'den de anlaşıldığı gibi öğretmenlik uygulaması öncesinde daha yüksek olan kaygı düzeyi azalmıştır. Meslekle ilk olarak uygulama etkinliklerinde karşılaşan adayların, endişelerinin azalması sevindirici bir gelişmedir.

Öğretmenlik uygulaması dersinin programdaki yeri ve süresine ilişkin bulgular incelendiğinde; adayların çoğunluğu uygulama dersinin programda mutlaka yer alması gerektiğini belirtmiştir. Öğretmenlik uygulaması sonrası grubun tamamına yakını aynı görüştedir. Öğretmen adayları üzerindeki etkisi araştırmalarla kanıtlanan öğretmenlik uygulaması dersinin programda mutlaka yer alması gerekmektedir. Bu bulguyu destekler pek çok araştırma bulunmaktadır (Çağlar 1991; Karataş 1991; Bağcıoğlu 1997). Öğretmenlik uygulamasına ayrılan sürenin bir yıl olması yönündeki görüşler de öğretmenlik uygulaması öncesi ve sonrası pek değişmemiş, grubun yarısından biraz fazlası bir yıl olması gerektiğini savunmuştur.

3. Alt Problem

Öğretmenlik uygulaması dersinin, öğretmen adaylarının iletişim ağırlıklı sınıf içi öğretmenlik davranışlarına etkileri nelerdir?

Öğretmen adayların ilk ve son öğretmenlik uygulaması dersinde iletişim ağırlıklı sınıf içi öğretmenlik davranışlarına ilişkin gözlemler; sözel iletişim, sözel olmayan iletişim, araç-gereç kullanımı ve genel nitelikler alt başlıklarında incelenmiştir.

Sözel İletişim : İlk ders gözlemlerinde, sınıf içi sözel öğretmen davranışlarından en çok gösterilenler “açık ve anlaşılır konuşma” ve “Türkçe’yi iyi kullanma” davranışlarıdır. “Derse girişte sınıfı içten bir ses tonu ile selamlama” “öğrencilere isimleriyle hitap etme”, “derse katılımı sağlayacak cesaret verici sözler söyleme” ve “soru sormaları için öğrencilere fırsat ve zaman verme” davranışları orta derecelerde gözlenmiştir.

Son gözlemlerde; öğretmen adaylarının “açık ve anlaşılır konuşma”, “Türkçe’yi iyi kullanma”, “derse girişte sınıfı içten bir ses tonu ile selamlama” “öğrencilere isimleriyle hitap etme”, “derse katılımı sağlayacak cesaret verici sözler söyleme” ve “soru sormaları için öğrencilere fırsat ve zaman verme” davranışlarını gösterme derecelerinin arttığı görülmüştür. Öğretmen adayları öğrencilerine daha ilgili davranmaya ve onları tanımaya başlamışlardır. “Gereğinden yüksek ya da alçak ses tonu ile konuşma”, “gereğinden uzun ve karışık cümleler kurma”, “başladığı cümleyi bitirmeme” davranışlarının son derslerde görülme oranları da iyice azalmıştır.

Öğretmen adaylarının sözlü iletişimde başarılı oldukları söylenebilir. Bu başarılarında öğretmenlik uygulaması dersinin anlamlı derecede katkıları olmuştur. Tüm gözlemciler göre; “açık ve anlaşılır konuşma”, “derse girişte sınıfı içten bir ses tonu ile selamlama”, “öğrencilere isimleriyle hitap etme”, “derse katılımı sağlayacak cesaret verici sözler söyleme” ve “soru sormaları için öğrencilere fırsat ve zaman verme” davranışlarının gözlenme dereceleri .05 düzeyinde anlamlıdır. Heyecanlarını kontrol eden adayların, öğrencilerini tanımaya, ilgi ve ihtiyaçlarını dikkate almaya ve en önemlisi kendilerini “öğretmen” gibi hissetmeye başladıkları söylenebilir.

Bu gelişmelerde, bütün öğretim elemanlarının her hafta özenle gerçekleştirdikleri Öğretmenlik Uygulaması Seminer Dersinin de katkısının olduğu düşünülmektedir. Bu derslerde öğretmen adayları, kendi derslerini ve davranışlarını değerlendirmekte sonra da gözlemci öğretmen adayı ve danışman öğretim elemanından dönütler almaktadır.

Sözel Olmayan İletişim: Sınıf içi öğretmenlik davranışlarından sözel olmayanlara ilişkin ilk gözlemlerde, öğretmen adayları “derse girişte sınıfı güler yüzle ile selamlama”, “öğrencilerle göz iletişim kurma”, “anlayışlı ve sabırlı olma”, “öğrenciyi dinlerken baş sallama gibi onaylayıcı jest ve mimikler kullanma”, “derse katılımı sağlamak için sıraların arasında dolaşma” davranışlarını orta ve sık derecelerde göstermişlerdir. Sınıf içi iletişimi daha etkili kılacak “yanlış davranışlarda gözlerle ipucu verme” ve “sorduğu sorunun yanıtı için beklememe” davranışları ilk derslerde az ve orta derecelerde gösterilen davranışlar olmuştur.

Öğretmen adayları, sınıf içi sözlü iletişim davranışlarında daha başarılı bulunmuşlardır. Sözsüz iletişim davranışlarını kullanmada fazla yeterli olmadıkları görülmektedir. Öğretmenlik uygulamasının son dersinde ise öğretmen adayları öğrenciyi derse katacak, onu yüreklendirecek sözsüz iletişim davranışlarını daha fazla göstermişlerdir. Özellikle “derse girişte sınıfı güler yüzle ile selamlama”, “öğrencilerle göz iletişim kurma”, “yanlış davranışlarda gözlerle ipucu verme”, “öğrencinin sırtını sıvazlama, baş okşama”, “anlayışlı ve sabırlı olma”, “öğrenciyi dinlerken baş sallama gibi onaylayıcı jest ve mimikler kullanma”, “derse katılımı sağlamak için sıraların arasında dolaşma” davranışlarının ilk ve son gözlemleri arasındaki fark anlamlıdır.

Sözel iletişimde olduğu gibi sözel olmayan iletişimdeki davranışlar da öğretmenlik uygulaması dersiyle daha çok gösterilir duruma gelmiştir. Yaşantıyla gelişen bu davranışların sınıfta kullanılmasının öğretmen-öğrenci etkileşimini güçlendirdiği, sınıf kontrolü problemlerini azalttığı ve öğretmenin daha çok öğretimle ilgilenmesini sağladığı söylenebilir.

Araç-Gereç Kullanımı: Araç-gereç-yöntem kullanımı ile ilk gözlemlerde “yazı tahtasını anlaşılır ve düzenli kullanma”, “konuyla ilgili örnekler, kitaplar kullanma”, “dersle ilgili araç-gereçleri özenli hazırlama”, “dersle ilgili araç-gereçleri yerinde ve zamanında kullanma”, “dikkati toplamak için değişik yöntemler planlama” ve “planlanmış yöntemleri ilkelerine uygun kullanma” orta ve sık derecelerde dir. “Görsel-işitsel araçlar kullanma” davranışı az ve orta derecede gösterilmiştir.

Son gözlemlerde öğretmen adaylarının araç-gereç ve yöntem kullanımında, öğrenci özelliklerini dikkate aldıkları görülmüştür. Araç-gereç kullanımı artarken; anlatma, soru-cevap ve gösterip- yap-

tırma yöntem tekniklerine, buluş yolu ile öğretim, rol oynama ve beyin fırtınası gibi değişik yöntem ve teknikler katılmıştır. Öğretmenlik uygulaması dersi, sözel ve sözel olmayan iletişimde olduğu gibi, araç-gereç ve yöntem kullanımını da olumlu yönde etkilemiştir.

İlk ve son gözlemlerde “konuyla ilgili örnekler, kitaplar kullanma”, “yazı tahtasını anlaşılır ve düzenli kullanma”, “dersle ilgili araç-gereçleri yerinde ve zamanında kullanma”, “dikkati toplamak için değişik yöntemler planlama” ve “planlanmış yöntemleri ilkelerine uygun kullanma” davranışları arasındaki fark anlamlıdır.

Genel Nitelikler: “Temiz ve düzenli giyim” ile “derse zamanında gelme” davranışları her iki gözlemde de en fazla gösterilen davranışlardır. Adaylar, ilk derslerde oldukça fazla güvensizlik yaşamaktadırlar. Uygulamanın son dersinde kendine güvende dikkat çeken bir artış olmuştur. İlk gözlemlerde “eleştiriye açık olma” davranışını yaratacak öğrenci etkinliği ya da öğretmen adayı yönlendirmesi pek fazla görünmezken, bu davranış da uygulamanın son dersinde gözlenebilmiştir.

Öğretmenlik uygulaması dersinin etkisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve mesleğe yönelik görüşler yerine sınıf içi öğretmenlik davranışlarında daha iyi gözlenebilmiştir. Öğretmenlik uygulamasının ilk dersinde gözlenen pek çok olumlu davranışın gözlenme derecesinin arttığı, aynı biçimde istenmeyen davranışların azaldığı görülmüştür. Bu da öğretmenlik uygulamasının etkisini görmek açısından oldukça sevindirici bir durumdur.

SONUÇLAR

Öğretmenlik uygulaması dersi, öğretmen adaylarının öğretmenlik meslek bilgilerini anlamlı düzeyde etkilememiştir. Adayların, son testten aldıkları puanlar daha yüksek olmakla birlikte, aradaki fark beklenen düzeyde değildir.

Öğretmenlik uygulaması sonrasında, adayların ankette bulunan öğretmen niteliklerine katılma dereceleri artmıştır. Öğretmenlik uygulaması dersi öncesinde grubun yarısından fazlası öğretmen olmayı istemektedir. Uygulama dersinden sonra, mezun olunca öğretmenlik yapmayı isteyenler azalmıştır. Adayların çoğunluğu, bu ders sayesinde kendilerinin ve mesleğin özelliklerini daha doğru değerlendirebilmişlerdir. Bu dersin diğer yararları da kuramsal bilgilerin nasıl kullanılacağını göstermesi ve adayların özgüvenini artırmasıdır.

Öğretmen adayları sözel iletişimde oldukça başarılı bulunmuşlardır. Sözel olmayan iletişime ilişkin son gözlemlerde, ilk derslere göre daha yeterlidirler. Son gözlemlerde öğretmen adaylarının araç-gereç ve yöntem kullanımında, öğrenci özelliklerini dikkate aldıkları görülmüştür. Araç-gereç kullanımı artarken; anlatma, soru-cevap ve gösterip- yaptırma yöntem tekniklerine, buluş yolu ile öğretim, rol oynama ve beyin fırtınası gibi değişik yöntem ve teknikler katılmıştır.

Öğretmenlik uygulaması dersinin etkisi, öğretmenlik meslek bilgisi ve mesleğe yönelik görüşler yerine sınıf içi öğretmenlik davranışlarında daha iyi gözlenebilmiştir. Öğretmenlik uygulamasının ilk dersinde gözlenen pek çok olumlu davranışın gözlenme derecesinin arttığı, aynı biçimde istenmeyen davranışların azaldığı görülmüştür.

ÖNERİLER

1. Öğretmenlerin görevlerinde başarılı olmaları için mesleklerini sevmeleri gerekir. Öğretmen yetiştiren programlara öğrenci seçerken, mesleğe karşı olumlu tutumlar içinde olanların alınması sağlanmalıdır. Bunun için de öğrencilerle görüşülerek mesleği seçme nedenleri araştırılmalıdır. Dili kullanma ve iletişim becerilerine bakmak için görüşme yapılması gerekmektedir.

2. Öğretmen adaylarının mesleğin özelliklerinin, kendilerine uygun olup olmadığını son sınıfa gelmeden değerlendirebilmeleri için programda gerekli değişiklikler yapılmalıdır. Öğretmen olamaya çağına karar verilen öğrenciler yatay geçişlerle başka programlara geçebilmelidir. Uygulama dersi öncesinde öğretmen adaylarının bilgileri ve tutumları saptanarak, uygulama dersi ile olumlu etkiler yaratılmaya çalışılmalıdır.

3. Eğitim Fakültesi öğretim elemanları öğretmen adaylarının, bir öğretmende olmasını istediği özellikleri bilmeli, iyi bir öğretmen modeli olmanın yanında, öğrencilerin tutumlarını olumlu yönde etkilemek için çaba sarf etmelidirler.

4. Öğretmen adaylarının sınıf yönetimi ve iletişim becerilerini geliştirmek için öğretmen yetiştirme programlarına dersler konulmalıdır. Özellikle iletişim becerilerinin denendiği uygulamalar yapılabilir. Adayların sözsüz iletişimi geliştirebilmeleri için denemeler yararlı olabilir.

5. Öğretmen adaylarının araç-gereç geliştirebilecekleri dersler ve laboratuvarlar olmalıdır. Öğretmen adayları fakültelerde, araçların nasıl kullanılacağını öğrenmenin yanında, kendileri de araç-gereç geliştirebilmelidirler. Ayrıca öğrenciler hazırladıkları bu araçların kullanımlarını gerçek sınıf ortamlarında gerçekleştirerek, etkililiklerini görebilmelidirler. Öğretmen adaylarına sınıfta araç-gereç ve değişik yöntem kullanmalarının sonuçları gösterilmedi. Bununla, meslek yaşamlarında da bu davranışları sürdürmeleri sağlanabilir.

6. Öğretmenlik mesleğinin bir kariyer olarak algılanması, öğretmenlerin gelişme ve yükselmeye teşvik edilmesi için yönetim görevlerine atanmalarda ve ödüllendirmelerde objektif ölçütler oluşturulmalıdır.

Öğretmenlik uygulamaları konusunda yapılabilecek araştırmalar için yararlı olabileceği düşünülen öneriler de şunlar olabilir:

1998-1999 öğretim yılından itibaren öğretmen yetiştirme programlarında yapılan değişiklikle öğrenciler birinci sınıftan itibaren uygulama çalışmalarına başlayacaklardır. Uygulama etkinliklerini erken dönemlere çekmenin, öğretmen adayları üzerindeki etkisi; meslek bilgisi, mesleğe yönelik tutumlar ve sınıf içi öğretmenlik davranışları açılarından incelenebilir.

Öğretmen adaylarının ilk ve son uygulama dersleri, iletişim ağırlıklı sınıf içi öğretmen davranışlarının yanında öğretim hizmetinin niteliğini artıran (pekiştirici, ipucu, dönüt-düzeltilme kullanma vb.) değişkenler açısından da incelenebilir.

Değişik Eğitim Fakültelerindeki öğretmen adaylarının öğretmenlik uygulaması kapsamındaki ilk ve son dersleri gözlenerek, dersin etkilerine ilişkin fakülteler arası karşılaştırmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- ADA, Sefer (1991). "Öğretmenlik Uygulamasının Anlam ve Kapsamı." *M.Ü.Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 : 9-15.
- BORKO, H.; P. MICHALEC; M. TIMMONS and J. SIDDLE (1997). "Student Teaching Portfolios: A Tool for Promoting Reflective Practice." *Journal of Teacher Education*, 48, 5 : 345-357.
- CAPEL, Susan A. (1997). "Changes in Students' Anxieties and Concerns After Their First and Second Teaching Practices." *Educational Research*, 39, 2, Summer : 211-228.
- ÇEPNİ, Salih ve Ali AZAR (1996). "Two Approaches to the International Initial Science Teacher Education Program- Prospectives Teachers' Preparation in Relation to Theory and Practice Issues." *Teacher Training for the Twenty-First Century*, D.E.Ü: İzmir:161-170.
- DEMİREL, Özcan (1995). "A Model For Teacher Education Curricula in Turkey." *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11: 91-97.
- DEMİREL, Özcan and Margaret SANDS (1996). "A New Approach to Curriculum Development in Teacher Education in Turkey." *Teacher Training for the Twenty-First Century*, D.E.Ü. İzmir : 171-176.
- ERDEN, Münire (1994). "Öğretmenlerin ve Öğretmen Adaylarının Öğretmenlik Sertifikası Derslerine ve Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları." *I. Eğitim Bilimleri Kongresi*, Çukurova Üniversitesi, 28-30 Nisan. Balcalı Adana.
- KURAN, Kezban (1992). "Eğitim Yüksekokulları Programında Yer Alan Uygulama ve Staj Çalışmalarının Önemi ve İşlemi, Bu Çalışmaların Program Açısından Değerlendirilmesi." *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8.
- METCALF, Kim K. ve Pamela A. KAHLICH (1998). "Nontraditional Preservice Teacher Development: The Value of Clinical Experience." *Journal of Research and Development in Education*, 31, 2, Winter : 69-82.
- SINGH, A.; C. DOYLE; A. ROSE and W. KENNEDY (1997). "Reflective Internship and the Phobia of Classroom Management." *Avustralian Journal of Education*, 41, 2 : 105-118.
- YÖK / DÜNYA BANKASI (1998). *Milli Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi Fakülte-Okul İşbirliği*. Ankara.